

встановлювати добросусідські відносини з країнами Океанії та мати авторитет відповідального регіонального лідера.

4.2. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ АВСТРАЛІЇ (кінець XX – початок XXI ст.)

З кінця XX ст. країни світу розвиваються під впливом глобалізації. Завдяки цьому виникають нові напрями в суспільно-економічних дослідженнях, які передбачають глобальний підхід. Сучасні концепції економічного розвитку віддзеркалюють глобальні тенденції, а також містять можливі шляхи вирішення глобальних проблем, що постають перед людством. Так, різне ставлення до перспектив і наслідків економічного зростання віддзеркалилось у концепціях: нульового економічного зростання; ноосферного розвитку; інноваційного економічного зростання.

Але найбільшого поширення набула *Концепція сталого економічного розвитку*. Усвідомлення реальної небезпеки екологічної катастрофи, яка загрожує існуванню цивілізації, змусило розробляти нову парадигму розвитку суспільства. Водночас парадигму сталого розвитку доцільно розуміти не лише як зміну стосунків людини та природи задля розширення можливостей економічного зростання, а й як скоординовану глобальну стратегію виживання людства, орієнтовану на збереження та відновлення природних спільнот у масштабах, необхідних, аби повернутися до меж господарської місткості біосфери [33, с. 6]. Таким чином, теорія сталого розвитку заснована на трьох стовпах: суспільство – економіка – довкілля.

1967 р. італійський підприємець А. Печчеї заснував Римський клуб, члени якого стверджували, що суспільство та навколишнє середовище слід розглядати як єдину систему, де немає автоматичного саморегулювання макропланетарних процесів. Для того часу цей висновок був дуже несподіваним, бо вважалося, що в природі та в суспільстві діє внутрішній механізм, що саморегулюється та

заважає їм руйнуватися. Так було започатковано інноваційну концепцію взаємодії суспільства, економіки й навколишнього середовища.

Наступною великою віхою на шляху усвідомлення взаємозалежності економіки й довкілля стала опублікована 1972 р. доповідь Римському клубу «Межі зростання», яку підготувала команда вчених на чолі з Д. Медоузом [34, р. 84]. Ця доповідь стала поштовхом до того, що на Стокгольмській конференції ООН того ж 1972 р. створили спеціальну структуру – Програму ООН з довкілля (ЮНЕП) – для подальшого опрацювання екологічних проблем на рівні світової спільноти [35, с. 23–24].

Пізніше було підготовлено ще багато доповідей Римському клубу, зокрема «Людство на роздоріжжі» (М. Месарович, Е. Пестель, 1974), «Перегляд міжнародного порядку» (Я. Тінберген, 1976), «Мета для людства» (Е. Ласло та ін., 1977), «За межами зростання» (Е. Пестель, 1977), «Маршрути, що ведуть у майбутнє» (Б. Гаврилишин, 1980), і ще понад 10 доповідей [36–40].

Лише одну доповідь опублікував сам Виконком (на відміну від інших доповідей Римського клубу) – «Перша глобальна революція» (А. Кінг, Б. Шнайдер, 1990) [41]. Ця доповідь була спробою оцінити, що ж трапилося з глобальною проблематикою за роки після «Меж зростання». У книзі підкреслювалися два вирішальні постулати: людський фактор і необхідність завжди розглядати при обговоренні світових проблем конкретні способи їх вирішення.

1991 р. вийшла нова доповідь Д. Медоуза «За межами зростання: зупинити глобальну катастрофу» [42]. Головною ідеєю книги став висновок про необхідність негайно відкинути ідею економічного зростання з позиції провідної цінності, замінивши її на орієнтацію на сталий, збалансований розвиток людини та природи. Тобто людство має переорієнтувати розвиток цивілізації з економічних цілей на духовно-моральні. Саме це світорозуміння покладе край суспільству споживання і допоможе уникнути екологічної катастрофи [43–46].

В результаті наукового обговорення проблеми більшість науковців усього світу дійшли висновку, що для продовження історії людству необхідно навчитися узгоджувати діяльність з можливостями Природи [47]. Запобігання глобальній катастрофі, за М. Мойсєєвим, можливе лише за умови трансформації всепланетарного розвитку в річище коеволюції Природи та Суспільства, для чого буде потрібно створити нову структуру суспільних відносин, засновану на законах, обов'язкових для всіх мешканців Землі [35, с. 24].

Таким чином, у 1980-х – на початку 1990-х рр. ХХ ст. одним з найважливіших завдань науки про взаємодію природи та суспільства став пошук таких напрямів економічного розвитку, які не погіршували б умов біологічного життя на Планеті, а сприяли б їх поліпшенню. В цей час відбувся різкий стрибок в організації та фінансуванні глобальних досліджень, перехід від рівня громадських організацій на зразок Римського клубу на державний рівень.

Так, іще 1983 р. за рішенням Генеральної асамблеї ООН було створено Міжнародну комісію з навколишнього середовища та розвитку під керівництвом прем'єр-міністра Норвегії Г. Х. Брундтланд. 1987 р. робота Комісії завершилася опублікуванням доповіді «Наше спільне майбутнє», в якій загострювалося питання про необхідність шукати нову модель розвитку цивілізації [48]. Головним результатом доповіді стала розробка концепції сталого розвитку. Особливо ретельно цю концепцію опрацювали на Конференції ООН з довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро 1992 р. [49]. У «Порядку денному на ХХІ століття», прийнятому на Конференції, концепцію сталого розвитку визнали як *глобальний стратегічний орієнтир для всього світового співтовариства*. 2000 р. на саміті ООН «Міленіум» у Нью-Йорку та на «Світовому саміті зі сталого розвитку» у Йоганнесбурзі (ПАР) у вересні 2002 р. світова спільнота окреслила подальші шляхи руху до сталого розвитку [35, с. 25].

Сьогодні під сталим економічним розвитком мають на увазі особливий тип економічної динаміки, спрямований на якомога повніше задоволення

потреб сьогодення без будь-яких загроз задоволенню потреб майбутніх поколінь. Концепція сталого економічного розвитку ґрунтується на врахуванні трьох аспектів: економічного, соціального й екологічного. В економічному аспекті сталий розвиток має забезпечити ефективність та стійкість зростання, у соціальному – спрямовуватись на зменшення розриву між доходами найбагатших і найбідніших верств населення; збереження надбань матеріальної й духовної культури; забезпечення демократичних прав щодо участі різних верств населення у прийнятті управлінських рішень тощо. В екологічному аспекті завдання сталого економічного розвитку полягає в забезпеченні всім поколінням доступу до природних ресурсів і довкілля, не сплюндрованого економічною діяльністю.

Інакше кажучи, концепція ґрунтується на зміні парадигми економічної політики від забезпечення високих темпів економічного зростання та соціальної допомоги безробітним у періоди депресії до виваженішої з погляду довгострокових перспектив мети: створення умов для ефективного, соціально орієнтованого розвитку економіки, стратегічне завдання якого – зберегти природу [50].

Реалізація концепції сталого розвитку має особливості в різних країнах світу. Австралія завжди була країною як з високим показником стабільності економічного розвитку, так і з високоякісним життям та сприятливим середовищем [33, с. 6]. А розвиток Австралії наприкінці ХХ ст. можна сміливо назвати сталим через гармонійне поєднання трьох його складових.

Протягом післявоєнних десятиліть Австралія неухильно збільшувала свій *економічний потенціал*. Найуспішнішими в економічному розвитку були 1990-ті рр. та початок ХХІ ст. (аж до світової фінансової кризи 2008 р.).

За зовсім недовгий (за історичними мірками) час країна пройшла великий шлях від слабо освоєного континенту до однієї з найбільших економік світу. До кінця ХХ ст. Австралія стала однією з найстабільніших країн світу, перетворилася на індустріально-аграрну державу з розвиненою інноваційною

обробною промисловістю, з потужними різноманітними гірничодобувними галузями, з передовим багатогалузевим сільським господарством, із найсучаснішою транспортною інфраструктурою. Економіка континенту вирізнялася високою конкурентоспроможністю, відкритістю та гнучкістю й міцно посіла місце серед високорозвинених господарських систем. Якщо 1900 р. «вовна була королем», то через сто років Австралії вшестеро більше грошей надходило від туризму, ніж від продажу вовни. Під захистом потужної тарифної системи було створено багатогалузеву господарську структуру, яка дала змогу не тільки забезпечити власне населення всім необхідним, а й перейти до відкритої економіки, вступити в світогосподарські зв'язки без страху втратити свої позиції. Відбувся поворот від орієнтації на країни Британської імперії до сусідів з Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР). При цьому зберігалася висока швидкість зростання економіки – за окремими показниками більша, ніж у США чи Західній Європі. В результаті реформ податки в Австралії стали нижчими, ніж у Західній Європі, й трохи вищими, ніж у США [21, с. 374]. Успішні результати були наслідком ефективного управління національним господарством і постійних структурних реформ.

Значних успіхів було досягнуто й щодо *екологічної складової* сталого розвитку. За роки європейської колонізації континенту змінилося ставлення австралійців до навколишньої природи, вони перейшли від споживацтва до цілеспрямованого розвитку системи екологічного захисту [51, с. 223]. Якщо на початку ХХ ст. про охорону довкілля не замислювалися, то в останні його десятиліття партії екологів серйозно впливали на політику як Австралії в цілому, так і на рівні окремих її штатів.

В результаті на початку ХХІ ст. Партію Австралійських Зелених представляли п'ять сенаторів на федеральному рівні, 21 представник у парламентах штатів, понад 100 членів місцевих рад та 10 тисяч активістів. Окрім них, діяли громадські організації з охорони довкілля – такі, як Австралійський фонд захисту навколишнього середовища, «Грінпіс» і

Товариство захисту дикої природи. З цією силою не могли не рахуватися представники інших політичних угруповань [21, с. 376].

Екологічна політика протягом останніх десятиліть ХХ ст. сприяла прийняттю Закону про охорону навколишнього середовища та збереження біорізноманіття 1999 р. (прийнятий 2000 р.), який є основним законодавчим актом австралійського уряду в галузі природоохоронного законодавства. Він забезпечує правову основу для захисту та управління національними флорою, фауною та об'єктами спадщини, визначеними в Законі як питання національної екологічної значущості. 2000 р. були прийняті також Правила охорони навколишнього середовища та збереження біорізноманіття [35, с. 186–187].

Уряди країни чимало зробили для того, щоб унікальну флору й фауну континенту було взято під державну охорону. 2001 р. в Австралії функціонували 544 національні парки загальною площею 23,6 млн га та 2278 інших резерватів різного рангу. Сумарна площа територій, що охороняються, – як сухопутних, так і морських заповідників – становила 13% території Австралії [52, с. 115]. На кордонах країни діють суворі карантинні закони, що забороняють ввезення туди будь-яких тварин і рослин, які могли б порушити природний баланс. Головне в тому, що вдалося виховати цілі покоління австралійців, які свідомо і з любов'ю ставляться до землі, на якій вони живуть [51, с. 223].

Всі три аспекти сталого розвитку дуже важливі. Проте, аналізуючи суспільно-економічний розвиток Австралії наприкінці ХХ ст., доцільно зацентрувати на її *соціальной складовій*. Адже соціальна політика Австралії століттями є прикладом турботи про окремого громадянина.

Система соціального забезпечення, започаткована в Австралії 1908 р. (до закону «Про пенсії за віком та інвалідністю»), постійно реформується й модернізується. Перша її велика реформа проводилась у 1940-х рр., коли було запроваджено значну кількість нових видів соціальної допомоги (про що вже йшлося). 1965 р. допомогу почали отримувати дружини непрацевдатних

пенсіонерів, які мали дітей до 16 років, 1972 р. допомоги дружинам пенсіонерів замінено на пенсії, значно вищі за допомоги [53, р. 1–3].

У 1970-х рр. у внутрішній політиці новий федеральний уряд узяв курс на всебічний розвиток соціальних програм, які мали «змінити ландшафт політики у сфері охорони здоров'я, добробуту, освіти та планування міст» [54, р. 29]. У рамках політики «рівних можливостей», яку проголосила АЛП (Австралійська лейбористська партія – Australian Labor Party), в системі освіти запроваджувалися державні субсидії державним і приватним школам та університетам, скасовувалася плата за навчання у вишах і технічних коледжах, закладалися основи системи середньої спеціальної освіти (TAFE), виплачувалися допомоги учням – від середньої школи до дітей аборигенів, що уможливило здобуття середньої освіти практично для всіх. За роки правління Г. Вітлема витрати на освіту зросли більш ніж в двічі [55, р. 34–35].

Панівними стали принцип надання рівних можливостей усім громадянам країни й гасло: «Створити рамки освіти, яка є раціональною та національною». Охорона здоров'я стала ще одним об'єктом реформ для кабінету Г. Вітлема. Медичне обслуговування в країні надавалося як через мережу державних госпіталів, так і, переважно, зусиллями приватних лікарів, чиї послуги завжди були дорогі. Крім того, за лікування в державних лікарнях теж доводилося платити, й там надавали далеко не всю необхідну пацієнтові допомогу. Система страхування охоплювала тільки 86,5% населення, що теж не покращувало здоров'я нації. Уряд сплачував від 71% до 30% вартості різних сфер медичного обслуговування. За словами оглядачів, до 1972 р. існувало «дві проблеми, з якими зіштовхнулося суспільство в галузі охорони здоров'я, – вартість та якість». На погляд лейбористів, у ситуації, що склалася, було б логічніше, якби «держава взяла на себе всю фінансову відповідальність за госпіталі й будинки для літніх і припинила фарс зі страховками» [56, р. 194]. Понад те, пропонувалося розширити й удосконалити систему госпіталів і забезпечити їх добре кваліфікованим персоналом. Потрібно було збільшити й витрати на

потреби охорони здоров'я, які 1968 р. в Австралії становили тільки 7% від ВВП, тоді як у провідних країнах Європи – від 10 до 20%. Виходячи з досвіду Канади та Норвегії, в Австралії розробляли програму загального державного медичного страхування, названу згодом «Медібенк» («Medibank»). Створювався єдиний фонд страхування здоров'я, внесок до нього дорівнював 1,35% від доходу. Ці внески частково покривали вартість послуг за програмою, решту сум вносили держава та добродійні фонди. Також запроваджувалися медичні виплати, які частково покривали вартість обслуговування в приватних клініках. Держава брала під контроль і гонорари приватних лікарів, зобов'язуючи їх виписувати рахунки до страхових фондів. Допомога в державних лікарнях ставала безкоштовною для більшості громадян. Проте втілити цю програму виявилось непростим завданням через опір як приватних лікарів, так і представників опозиції, котрі їх підтримали. У результаті реформа, яку планували в системі охорони здоров'я, розтягнулася на два роки та не була доведена до кінця [21, с. 233–235].

За лейбористів розширювалася й система державного соціального забезпечення: знімалися обмеження на отримання пенсій по старості, встановлювався єдиний розмір усіх допомог (21,5 дол. на тиждень для самотніх людей та 37,5 дол. на сім'ю) та умови його підвищення надалі; ця система поширювалася на недавніх іммігрантів. При розробці соціальних проектів, які ініціював федеральний Департамент із соціальної безпеки та справ аборигенів, збільшувалася допомога у випадку безробіття, виплати на виховання дітей та субсидії діячам мистецтва. Загальна сума урядових витрат на пенсії, допомоги й субсидії (аж до оплати похорону, телефонів і допомоги безпритульним) становила в 1974/75 фінансовому році 4,17 млрд дол., збільшившись з 1972/73 р. майже вдвічі [57, р. 420].

У березні 1983 р. перемогли лейбористи на чолі з їхнім новим лідером Робертом Лі Хоуком. Стрижнем його внутрішньої політики стала знаменита Угода з профспілками: для стабілізації фінансового стану країни рівень

заробітної плати заморожувався, але в міру покращень в економіці його переглядали на основі індексації відповідно до низки економічних показників. 1983 р. у Канберрі відбувся Національний економічний саміт, на якому представники робітників погодилися на обмеження зарплати, а підприємці – на централізовану систему її регулювання. Профспілки обіцяли підтримку й відмову від страйків на час дії Угоди 1983 р., умови якої згодом періодично переглядалися. Всі спірні питання вирішували суворо через систему арбітражних судів, й у результаті число днів, втрачених під час страйків, знизилося до 1987 р. майже вдвічі [58, р. 202].

В обмін на це лейбористи пропонували комплекс заходів для підтримки високого рівня життя. В соціальній політиці проводилися поступові реформи. Створену за Г. Вітлема та практично скасовану за М. Фрейзера державну систему медичного страхування «Медібенк» було відтворено під назвою «Медікеар». Остання набувала чинності з лютого 1984 р. В її рамках вводили широку структуру державного медичного страхування, в якій поєднувалися бюджетні кошти та страхові виплати населення. Розміри цих виплат встановлювались у сумі 1% від доходу заможних громадян; від їх виплати звільнялися самотні та сімейні громадяни, чиї доходи не перевищували відповідно 9 та 15 тис. австрал. дол. на рік. Згодом ставки цього податку дещо підвищилися. Всі зібрані кошти йшли на утримання госпіталів, швидкої допомоги, консультацій фахівців – відповідно до списків послуг, включених до урядової програми. Вони покривали до 85% вартості медичного обслуговування. Загальні витрати держави на «Медікеар» лише у 1987–88 фінансовому році становили понад 3 млрд австрал. дол. [58, р. 253–276]. Однак коштів усе одно бракувало, тож багатьом малозабезпеченим пацієнтам доводилося довго чекати черги на дороге лікування. З іншого боку, досить успішно було проведено громадську кампанію боротьби проти СНІДу, який не оминув і Австралію [21, с. 275–276].

Значно збільшувалося субсидування всіх ланок системи освіти та розвитку науки. В рамках програми розширення зайнятості виділялися гроші на професійну підготовку молоді. Було створено близько 1,5 млн нових робочих місць, і протягом 1980-х рр. рівень безробіття скоротився з 10 до 6% [59, р. 247]. Впроваджувалися виплати різних видів допомоги на підтримку сімей і безробітних. В результаті видатки бюджету на всі соціальні програми зросли за 1983–1989 рр. у 1,5–2 рази та становили до 30% бюджетних витрат. Щоправда, фінансові міркування змушували часом йти назад. Так, з 1984 р. запроваджувалися й обмеження в системі допомоги по безробіттю (її не виплачували, якщо тимчасовий заробіток одержувача перевищував 20 дол. на тиждень) і пенсій за старістю (вони нижчали для осіб з високим рівнем доходу) [58, р. 225–227, 235].

Внутрішньополітична ситуація наприкінці 1980-х рр. також залишала бажати кращого. Зі збільшенням соціальних виплат, яких постійно вимагали профспілки, зростав дефіцит бюджету, котрий досяг 11 млрд австрал. дол. [60, р. 7], а зовнішній борг Австралії в сумі досяг 180 млрд дол. Для боротьби з фінансовими проблемами бюджет на 1986/87 фінансовий рік передбачав найжорсткіші за останні 30 років заходи економії: скорочувались асигнування на соціальні потреби, запроваджувалася плата за навчання у ВНЗ, зростали податки [21, с. 301].

Країну трясли страйки, найбільшим з яких став страйк пілотів цивільної авіації 1989 р. Безробіття досягло 10%, 2 млн австралійських робітників залишалися за межею бідності, тобто отримували до 319 австрал. дол. на тиждень на сім'ю з трьох осіб. Не дивно, що в такій обстановці 94% австралійців, згідно з опитуванням громадської думки, вважали, що лейбористи нічого не зробили для поліпшення загального стану справ [61; 62, р. 46]. 1991 р. в АЛП змінилося керівництво, проте багато соціальних проблем залишилися невирішеними.

У 1990-х рр. система соціального забезпечення пережила нову хвилю реформування. Замість допомоги по безробіттю 1991 р. ввели допомогу на втрату роботи для тих, хто може швидко знайти нову роботу, та допомогу для професійної перепідготовки тих, хто не може працевлаштуватися, не змінивши профіль. 1994 р. було засновано особливу допомогу на рівні пенсійних виплат для безробітних від 60 до 64 років. Окрім того, 1994 р. для осіб, які тривалий час отримували допомогу по безробіттю, ввели допомогу в разі їхньої згоди на низькооплачувану роботу [63, с. 159–160].

1991 р. замість пенсії з інвалідності та допомоги у зв'язку з обмеженою працездатністю було засновано пенсію чи доплату до зарплати для всіх осіб, які втратили принаймні 20% працездатності, які не можуть працювати повний робочий день і отримувати повноцінну зарплату, а також розраховувати на отримання такої роботи у найближчі два роки [64, р. 16–17].

До липня 1995 р. загальна кількість різних видів соціальної допомоги наблизилася до 20. До 1998 р., окрім уже названих категорій отримувачів, мали право на допомогу батьки-одинаки, які доглядали дітей-інвалідів та осіб похилого віку. При цьому різняться три види виплат: пенсії, допомога та соціальні допомога. Найбільші за розміром пенсії, допомога менша за пенсії, а спеціальна допомога найменша за сумою. Останні виплачують нужденним особам, які не мають право на пенсію чи допомогу. На червень 1994 р. за загальної кількості населення Австралії в 18,1 млн осіб різні виплати за програмами соціальної допомоги отримували 3,8 млн осіб працездатного й пенсійного віку, включаючи дружин або чоловіків, котрі перебували на утриманні подружжя. Серед них 2 млн належали до працездатного віку (жінки до 60 років та чоловіки до 65 років). Окрім того, отримували допомогу 0,4 млн студентів за лінією Міністерства зайнятості, освіти та професійної підготовки, а також 0,4 млн ветеранів, їхніх чоловіків і дружин, удів та вдівців – за лінією Міністерства у справах ветеранів. Всього за різними програмами соціальну допомогу отримувала 1/3 населення віком 15 років і більше [64, р. 1, 5–6, 39].

Підсумовуючи реформи АЛП, експерти зазначали, що поряд із загальним поліпшенням якості життя австралійців усе частіше доводилося говорити про зростання розриву між доходами багатих і бідних за рахунок розмивання середнього класу. В 1983–1996 рр. осіб, яких можна було зарахувати до середнього класу, поменшало з 45 до 37%. Близько 90% австралійців вважали, що життя стало напруженішим [65, р. 101–102].

1996 р. до влади в Австралії знову прийшли ліберали в коаліції з аграрною партією. Їхній тріумф багато в чому був пов'язаний з Джоном Говардом, який повернувся у велику політику (в 1985–1989 р. займав посаду лідера Ліберальної партії Австралії – ЛПА) й був переобраний як лідер опозиції 1995 р., головував у період сильного економічного зростання та процвітання (в подальшому його переобирали на австралійських федеральних виборах 1998, 2001 та 2004 рр.).

Говард відіграв особливу роль у створенні нової економічної й соціальної політики лібералів. У документі «Одна Австралія» визначалися підходи опозиції до соціальних питань, передбачалася жорстка регламентація державних витрат на соціальні потреби, відмова від нераціональних витрат [21, с. 316–317].

З одного боку, він обіцяв зберегти систему державного медичного страхування – найдорожчу з соціальних програм АЛП – і виділити 1 млрд австрал. дол. на охорону довкілля. З іншого – заощаджувати бюджетні кошти, скорочуючи непродуктивні витрати; скасувати закони, що обмежують розвиток малого та середнього бізнесу; забезпечити свободу договору під час укладання трудових угод, виключивши з цієї сфери втручання профспілок.

Втілювалася програма економії державних коштів: для покриття 8 млрд австрал. дол. – таким був розмір дефіциту бюджету – скорочувалися державні витрати на наявні при АЛП 70 програми соціальної допомоги, які здійснювали 16 федеральних агентств і які коштували державі 1,2 млрд австрал. дол.

щорічно. Зокрема частково знизилися непродуктивні витрати на освіту [66]. Все це викликало цілком природне невдоволення зацікавлених осіб.

Проте це зовсім не означало, що держава кинула громадян напризволяще. Соціальна політика лібералів пристосовувалася під критерії ринкових відносин, наскільки це взагалі можливо в демократичній державі. Виплати допомоги й пенсій регулювалися новим законом про соціальну безпеку 1999 р., контролював його дотримання департамент у справах сім'ї та соціальних служб. З липня 2000 р. набули чинності поправки, пов'язані з запровадженням нової податкової системи, що дало федеральному уряду змогу оголосити 2001 р. про введення 4-річної програми «Австралійці, які працюють разом», за котрою передбачалося витратити 1,7 млрд австрал. дол. на реформу соціальної підтримки для малозабезпечених громадян [21, с. 324, 327–328].

Допомогу та роз'яснення щодо соціальних служб можна було отримати через відкрите 1997 р. державне агентство «Сентелінк», що мало 310 центрів підтримки і 27 телефонних довідкових по території всієї Австралії. В результаті цих змін з 1997 по 2001 рр. практично на тому самому рівні (з поправкою на інфляцію) залишилися пенсії по старості, але для людей похилого віку з 2000 р. було введено систему бонусів, у рамках якої виплати їм зросли сумарно на понад 2,5 млрд австрал. дол. Скоротили частину виплат у категорії підтримки інвалідів (але піднялися виплати тим, хто доглядав немічних), а також деякі види допомоги для безробітних. Було переглянуто й за низкою показників підвищено виплати в категорії підтримки сім'ї (наприклад, з догляду за дітьми, податкові пільги для сімейних пар з дітьми), а також допомога студентам і учням. У грошовому еквіваленті виплати на соціальні потреби збільшилися за цей період з 39 млрд австрал. дол. До 51,5 млрд австрал. дол. [67, р. 167–168].

Також департамент у справах сім'ї та соціальних служб регулярно втілював безліч програм, націлених на підтримку саме сім'ї, дітей та молоді. В рамках розпочатої 2000 р. стратегії щодо зміцнення сімей і спільнот планувалося за чотири роки виділити 240 млн австрал. дол. на розвиток дев'яти

напрямоків: підтримку молодим сім'ям, навчання дітей, підвищення кваліфікації молоді, вирішення місцевих проблем та підготовку кадрів до органів самоврядування. Аналогічні програми створювали на підтримку літніх, інвалідів і ветеранів з урахуванням специфіки кожної категорії громадян, які її потребують [21, с. 328].

1998 р. було введено нові правила отримання допомоги з безробіття для молоді 18–24 років (з 1999 р. верхній кордон підвищили до 34 років), які отримали назву «взаємних зобов'язань»: держава виплачувала їм допомогу за умови активнішого пошуку нової роботи, перепідготовки чи підвищення кваліфікації. Метою було «розширити перспективи для отримання роботи та конкурентоспроможність безробітних на ринку праці; зміцнити їхні зв'язки з суспільством, що допомагає їм; полегшити перехід від допомоги до роботи» [67, р. 172, 180, 184, 187]. Надалі віковий поріг планували підняти до 49 років і посилити умови отримання допомоги. Отже, держава прагнула не просто скоротити кількість одержувачів допомоги, а заохочувати молодь активно шукати заробітку, відучити її від неробства за рахунок скарбниці.

Зберігалася недоторканною система «Медікеар», змінювалися тільки суми страхових внесків: з 1,25% від оподаткованого доходу 1986 р. до 1,45% – 1993 р. і 1,5% – 1995 р. З 2000 р. особи з високими доходами сплачували цей вид внеску за особливою шкалою; сумарно ці збори становили 17,5% федеральних витрат на охорону здоров'я. У 1999–2000 рр. держава витратила на ці потреби 8,5% від ВВП; витрати на послуги лікарів для аборигенів становили 3065 дол. у перерахунку на душу населення, а для неаборигенів – 2518 дол. [21, с. 328–329].

1996 р. федеральний уряд, уряди штатів і територій уклали угоду «Національне громадське партнерство з питань охорони здоров'я» «як визнання необхідності національного підходу до здоров'я суспільства та розвитку охорони здоров'я». І хоча австралійці вважаються однією з найздоровіших націй у світі, проводилися масштабні заходи щодо профілактики й лікування

найнебезпечніших захворювань: хвороб серцево-судинної системи, раку, діабету й астми. Вживалися заходи для боротьби з наркоманією [67, р. 239, 251–252, 265–266].

Тривала розпочата ще за лейбористів широка програма приватизації державних корпорацій, причому уряд, який обіцяв пустити отримані кошти на суспільні потреби, так і робив. Наприклад, кошти від поетапного продажу акцій найбільшої в країні телекомунікаційної компанії «Телстра» спрямували на заходи з охорони довкілля й низку соціальних програм [21, с. 329–330].

Система освіти стала ще одним складним аспектом діяльності уряду, і громадськість дуже болісно відреагувала на обмеження дотацій у системі народної освіти, які проводилися у 1996–1997 рр. Незважаючи на значні скорочення урядових субсидій університетам, система вищої освіти в Австралії залишалася однією з найкращих у світі. 1997 р. у ВНЗ країни навчалися 660 тис. студентів, працювали 83 тис. викладачів, а доходи від навчання іноземних студентів становили п'яту за величиною експортну статтю [65, р. 22]. З огляду на ці чинники уряду довелося піти на поступки. Дотації та відрахування до системи освіти повільно, але зростали: у 1998–1999 рр. вони становили 32,335 млн австрал. дол., 1999–2000 рр. – 34,036 млн австрал. дол. Зберігалися всі прийняті раніше закони та виплати за ними. Наприкінці століття витрати на підтримку освіти становили 5,4% від ВВП, 59% грантів отримували школи та 27% припадало на частку університетів. Окрім того, держава підтримувала науку й винахідництво: в 1998–1999 рр. дослідницькі та впроваджувальні роботи фінансувались як по лінії бізнесу (понад 4 млрд австрал. дол.) та уряду (близько 2 млрд австрал. дол.), так і через системи вищої освіти (2,6 млрд австрал. дол.). Традиційно витрати на прикладні розробки значно перевищували асигнування на гуманітарну сферу. Так, у 1998–1999 рр. державні кошти в першу чергу спрямовувались на економічні дослідження (1139 млн австрал. дол.), на охорону довкілля (427,7 млн австрал. дол.), на суспільні науки

(237,8 млн дол.) та оборону (205 млн австрал. дол.) [67, р. 283–284, 669, 674, 676–677].

Наприкінці ХХ ст. австралійська система освіти, яка по праву вважається однією з найкращих у світі, розвивалася та вдосконалювалася. У ХХ ст. федеральний уряд поступово централізував систему управління народною просвітою, поставивши її під контроль федерального департаменту освіти. Для Австралії як країни іммігрантів особливо важливою стала розгалужена мережа викладання англійської мови. У країні є понад 100 центрів, які пропонують підготовку будь-якого рівня, що дає змогу навчатися та працювати в Австралії. У 1970-х рр. після прийняття та початку втілення політики мультикультуралізму було створено мережу національних шкіл, де викладали мовою громади, котра отримала державну субсидію на її організацію. Австралійська структура професійної освіти (TAFE) – найбільше об'єднання в країні, що надає середню ланку в системі освіти. 2000 р. понад 1 млн студентів було прийнято до 86 інститутів TAFE [67, р. 295–296]. У системі вищої освіти країни налічується 37 державних та 2 приватних університети, де навчаються близько 600 тис. студентів (австралійці й іноземці). Найстарішими та найбільшими серед них є університети Сіднея та Мельбурна. При них діють численні наукові центри, які розробляють найактуальніші для країни проблеми. Наукові розробки координує спеціально створена на початку ХХ ст. Державна Рада з наукових досліджень, що називається нині Федеральним об'єднанням з наукових та прикладних досліджень. Щороку австралійці одержують понад 1000 патентів, що дуже багато для країни з таким порівняно маленьким населенням. Визнанням заслуг австралійських науковців можна вважати те, що 2000 р. на пост президента Британського Королівського товариства висунули кандидатуру австралійського біолога сера Роберта Мея. Він став другим австралійцем, який очолив Королівське товариство за 340 років його існування. Першим був Г. Флорі, котрий обіймав цю посаду в 1960–1965 рр. [21, с. 377].

Підсумки економічних реформ уряду Дж. Говарда загалом стали одними з найвдаліших. За офіційними даними, рівень безробіття знизився з 8,3% у 1996–1997 рр. і до 6,4% у 2000–2001 рр. Картина по галузях була такою: майже 20% працювали в торгівлі, 12,5% – у промисловості, 11,9% – в обслуговуванні власності й бізнесу, 9,6% – в охороні здоров'я та соціальних службах, 7,5% – у будівництві, 6,8% – у структурах освіти, близько 4% – у кожній з таких галузей, як сільське господарство, транспорт, державні служби та оборона. Середня тривалість робочого часу становила 35,6 год. на тиждень, а розмір середнього заробітку – близько 662,6 австрал. дол. на тиждень. Кількість конфліктів у промисловості зросла з 539 на 1996 р. до 686 на 2000 р., але вирішувалися вони швидше: втрачених робочих днів поменшало з 928,5 на 1996 р. до 469,1 на 2000 р. Майже вдвічі знизилася кількість членів профспілок серед працевлаштованих: 2000 р. вони становили 24,7%, тоді як у середині 1980-х рр. цей показник перевищував 50% [67, р. 45, 132, 138, 148–149, 534]. Таким чином, плани уряду поступово втілювалися.

Зазначимо, що наприкінці ХХ ст. система соціального забезпечення Австралії не видавалася прогресивнішою, ніж в інших промислово розвинених країнах. Наприклад, порівняльні дані на 1990 р. свідчили, що в Австралії «витрати на соціальну сферу» становили 9,8% ВВП, що було одним з найнижчих показників країн ОЕСР. У Великій Британії ці витрати становили 12,2% ВВП, в Італії – 18%, у Німеччині – 15% і в Швеції – 19%.

Однак до інтерпретації цих статистичних даних треба підходити обережно. Деякі соціальні блага в Австралії надаються не за лінією витрат на соціальну сферу, а за іншими статтями бюджету, зокрема за лінією ринку праці та житлової політики. В Австралії система централізованого встановлення заробітної плати історично призвела до відносно високих мінімальних заробітних плат, тому в країні мало «бідних робітників», які потребують додаткової допомоги, а завдяки високому рівню забезпеченості житлом знизився рівень вартості життя. Так само, на відміну від деяких інших країн,

Австралія не підтримує свою систему соціальної безпеки спеціальним податком. На серпень 1996 р. у 86,4% працевлаштованих в Австралії пенсійні внески робили роботодавці (1986 р. цей показник був удвічі меншим – 41%). Ця зміна пояснюється новими вимогами законодавства, яке встановлює мінімальні розміри пенсійних внесків для державного та приватного секторів.

До кінця ХХ ст. багато австралійців придбали житло у власність, що свідчило про підвищення рівня добробуту. У 1995–1996 рр. 42% австралійців жили у власних помешканнях, не маючи боргів, і 28% – у помешканнях, куплених у попередніх власників завдяки банківським кредитам. Це означає, що більшість сімей з середнім і навіть невеликим статком придбала нерухомість та звільнилася від потенційної залежності від домовласника. Зі згаданої категорії, що становила 28% населення, приблизно п'ята частина проживала в будинках, що належать державі. Більшість таких будинків розміщувались у Новому Південному Вельсі (близько 150 тис.), але найбільша їхня частка відзначена в Південній Австралії (9,6%). З середини 1980-х рр. завдяки вдосконаленню системи соціального забезпечення поліпшилося становище австралійців, які отримують найнижчі доходи (20% населення) та найвищі доходи (30%). Натомість становище проміжної категорії (50%) погіршилося. Відповідно збільшився розрив між категоріями з середніми та високими доходами [68].

Через важливість соціальної складової сталого розвитку країни, у 1993–1996-х рр. під егідою Міністерства соціального захисту Австралії було підготовлено та опубліковано низку досліджень, в яких дається оцінка сучасного стану системи соціального забезпечення країни та пропонуються рекомендації щодо її реформування.

Згідно з даними досліджень, Австралійська система соціального захисту населення на кінець ХХ ст. відрізнялася від прийнятої у більшості розвинених країн за моделлю соціального страхування. Основною метою страхування є вирівнювання доходів індивіда протягом його життя. Для систем соціального страхування характерний високий рівень заміщення зарплати пенсією чи

іншими видами допомоги. Інакше кажучи, хто більше заробляє, той більше отримує в формі пенсії чи допомоги, коли настає час. Для отримання страхової допомоги не потрібна перевірка на нужденність. Система соціального захисту Австралії бачить своє головне завдання в перерозподілі доходів між індивідами для надання допомоги тим, хто не має своїх доходів, або тим, чий дохід недостатній, особливо тим, хто з різних причин не може утримувати себе, працюючи повний робочий час [64, р. 5, 17–18].

Австралійська система соціального захисту забезпечує повніше охоплення нужденних, ніж система соціального страхування. Вона дуже ефективна в наданні допомоги бідним за відносно низької норми витрат ВВП на потреби соціального забезпечення. Витрати на соціальну допомогу вдається утримувати на відносно низькому рівні завдяки тому, що не ставиться завдання високого ступеня заміщення зарплати пенсіями чи допомогою, а також завдяки тому, що населення старіє не так інтенсивно, як у більшості країн ОЕСР [64, р. 18–19]. Розмір стандартної пенсії за віком утримувався в 1990-х рр. на рівні 25% від середньотижневого заробітку чоловіків. Цього досягли шляхом відповідної індексації пенсій. Уряд Австралії зміг виконати обіцянку, яку лейбористи дали ще 1969 р., коли стандартна пенсія становила лише 20% від середньотижневого заробітку чоловіків. Під «стандартною» мається на увазі пенсія індивіда, який не має утриманців. Пенсія подружжя становила в 1990-х рр. від 40 до 45% середньотижневого заробітку чоловіків. При цьому в розрахунку на кожного члена подружжя пенсія становить 83% від суми, що підлягає сплаті самотньому пенсіонеру. Відповідну норму закріпили в серпні 1974 р. Допомогу на неповнолітніх дітей пенсіонерів встановили у вересні 1987 р. в розмірі 15% від пенсії подружньої пари на дітей до 13 років та 20% на дітей від 13 до 15 років [69, р. 2–13].

Необхідність учергове реформувати систему соціального захисту в Австралії наприкінці ХХ ст. диктувалася змінами в складі робочої сили (переважно за рахунок зростання участі жінок), посиленням нерівномірності в

розподілі доходів з початку 1980-х рр., а також надмірним ускладненням самої системи соціального захисту, що створювала підґрунтя для варіацій у рішеннях про призначення допомоги та ускладнювала реалізацію основних принципів соціальної справедливості.

1947 р., коли проводили перепис населення, на жінок припадало тільки 23% кількості робочої сили. Частка заміжніх жінок серед працевлаштованих жінок становила 1/5. Лише 9% заміжніх жінок від 20 до 54 років працювали. До вересня 1992 р. жінки становили вже 42% робочої сили. Майже 60% працевлаштованих жінок були заміжні. Частка у робочій силі жінок віком 15 років і більше підвищилася до 52% у серпні 1992 р. (у серпні 1982 р. цей показник дорівнював 44%) [63, с. 161–162].

Майже повністю рівень участі жінок підвищився за рахунок заміжніх. Участь заміжніх жінок від 20 до 54 років перевищила 66% у серпні 1992 р., тобто за 45 років відсоток їхньої участі в робочій силі зріс у понад сім разів. Підвищення міри участі заміжніх жінок спостерігалось в усіх вікових групах. Розрив серед працевлаштованих заміжніх і незаміжніх жінок скоротився до мінімуму [53, р. 5–6]. Окрім цього, залученість до робочої сили жінок від 20 до 44 років постійно зростає.

Інтенсивне додавання заміжніх жінок до робочої сили сприяло підвищенню добробуту значної частини мешканців країни. З липня 1983 р. до липня 1992 р. відсоток подружніх пар із двома працевлаштованими в сім'ї зріс з 37 до 47%, а з одним працівником – скоротився з 40 до 29%. Тим самим поменшало сімей, які потребують допомоги на дітей. З іншого боку, навантаження на систему соціального забезпечення зростає в частині виплат допомоги по безробіттю, через хворобу та пенсії за віком, оскільки працевлаштований член сім'ї претендує на більші допомогу та пенсію, ніж утриманець.

Разом з тим, підвищення добробуту нехай значної частини суспільства обертається посиленням нерівномірності у розподілі доходів. Особливо, якщо

порівняти доходи на душу в сім'ях з двома працівниками та в сім'ях, де працює один з батьків, хоча зайнятість голів таких сімей підвищилася з липня 1983 р. до липня 1992 р. з 32 до 46% [53, р. 5–6].

Нерівномірність у розподілі доходів збільшилася також за рахунок скорочення попиту на некваліфіковану робочу силу, що негативно вплинуло як на заробітки цієї категорії працевлаштованих, так і на їхню можливість отримати роботу. На думку низки дослідників, посилення нерівномірності в розподілі доходів супроводжувалося зростанням злиднів. До категорії бідних наприкінці 1980-х рр. належало, за деякими оцінками, 17% австралійських сімей. При цьому бідними були понад половина сімей з одним з батьків.

Тому наприкінці ХХ ст. постало питання зміни акцентів у політиці соціального захисту, тобто модифікації чи зміни критеріїв призначення допомоги для ефективнішої боротьби з бідністю, а також уточнення її розмірів, щоб забезпечити її одержувачам скромний, але достатній рівень життя. Ця вимога зводилася до формули: «адекватна допомога кому? адекватна щодо чого?» [69, р. 1, 3].

Водночас реформатори системи дбали, щоб допомога тим, хто не може самостійно забезпечити собі достатній спосіб життя, не підривала стимулів працювати. Мета в тому, щоб зайнятість як така, тим паче зайнятість неповний робочий час чи на низькооплачуваній роботі, не була підставою для припинення виплат із фондів соціального захисту. Той, хто працює, повинен мати більший прибуток, ніж той, хто цілком залежить від соціального забезпечення [63, с. 163].

На думку австралійських дослідників 1990-х рр., і в чинній формі система соціального забезпечення цієї країни точніше враховувала потреби в допомозі, ніж системи більшості країн світової спільноти. Як правило, в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для визначення потреби в соціальній допомозі враховували тільки кількість дорослих і дітей у сім'ї, тоді як в Австралії була потрібна додаткова інформація щодо віку дітей та дорослих,

їх належності до робочої сили, стану працездатності, витрат на житло й віддаленості житла від роботи [69, р. 7–8].

Істотним недоліком австралійської системи, як зазначалося, була її складність. Текст австралійського закону про соціальний захист налічував близько 1500 сторінок. Інструкції щодо застосування закону становили том приблизно такого самого обсягу. Лише за п'ять років (1986–1991 рр.) до тексту закону внесли понад 1 тис. поправок [64, р. 21]. Звідси випливало, що реформа системи не може визначатися шляхом внесення все нових змін до критеріїв і правил. Необхідне було її глибоке спрощення та підвищення ефективності.

Авторами найрадикальніших пропозицій щодо спрощення системи соціального забезпечення свого часу були видатні політичні діячі та економісти, зокрема Б. Рассел 1918 р., М. Фрідман та Дж. Гелбрейт у 1960-х рр. Рекомендації пропонувала Австралійська комісія, що вивчала проблему бідності 1975 р. Сутність пропозицій полягала в тому, щоб виплачувати *базовий (мінімальний) дохід* усім дорослим мешканцям країни без перевірки нужденності чи належності до робочої сили. Ці пропозиції передбачають збільшення ставок прибуткових податків та посилення прогресивного оподаткування, щоб сплатити витрати на соціальну допомогу. Потрібно також розширити бази оподаткування за рахунок податків на споживання або інших непрямих податків, щоб ставки прибуткових податків не піднялися до неприйнятних висот. Загалом же потрібно буде збільшити збір податків понад утричі [63, с. 163–164].

Для іншої моделі реформування системи соціального забезпечення характерним є *гарантований мінімальний дохід* для всіх, хто потребує допомоги, на підставі перевірки рівня доходу та вартості майна. За основу може бути прийнятий індивідуальний чи сімейний дохід. На відміну від чинної системи, тут не потрібна перевірка сімейного стану або належності до робочої сили. За рахунок цього досягається спрощення системи при забезпеченні повнішого охоплення всіх нужденних. Але при цьому ігноруються потреби тих,

хто потребує додаткової допомоги через інвалідність або через необхідність доглядати за дітьми та інвалідами, або для отримання роботи. Ця модель насправді може означати доплату до низької зарплати, високу ставку прогресивного податку на допомогу, може стимулювати відмову від низькооплачуваної праці та перехід на повне соціальне забезпечення [64, р. 40–41]. З іншого боку, це може сприяти більшому зростанню зайнятості за рахунок низькооплачуваних робочих місць. При цьому тягар оплати робочої сили все більше перекладатиметься на платника податків.

Ще одна модель радикального реформування системи позначається як *обумовлений мінімальний дохід*. Ця модель передбачає право на захист від бідності всіх резидентів, тобто надання допомоги всім, хто задовольняє критерії перевірки рівня доходу та розміру майна за ставками, що відповідають конкретним потребам, за умови, що отримувачі допомоги беруть на себе зустрічні зобов'язання. Ця модель складніша, ніж дві попередні, бо потребує збору інформації про особисті прибутки, майно та обставини, що впливають на участь претендента в робочій силі. З усіх моделей вона найближча до чинної системи, але більш справедлива, внутрішньо несуперечлива та логічна.

Поряд із моделями більш-менш радикальних змін системи соціального забезпечення в Австралії було розроблено *низку пропозицій щодо вдосконалення чинної системи шляхом скорочення різновидів допомоги*. Так, передбачалося вже з вересня 1996 р. виплачувати всім безробітним один вид допомоги на професійну перепідготовку зі скасуванням допомоги на пошуки роботи. Передбачалося також з березня 1996 р. зберігати право отримувати допомогу на професійну підготовку чи на пошуки роботи в разі захворювання, а не переводити їх на допомогу з хвороби.

Ще одна пропозиція стосувалася об'єднання пенсії самотній матері (самотньому батькові) та допомоги на догляд за дітьми одному з батьків. Обидва види допомоги в наявному вигляді надавали можливість одержувачу або цілком присвятити себе догляду за дітьми, або поєднувати роботу з

доглядом. Автори пропозицій вважали, що інтереси дітей не постраждають, бо єдина різниця між названими видами допомоги полягає в сімейному стані матері/батька. Основна складність у тому, що необхідно зробити злиття пенсії й допомоги, тобто об'єднати виплати з різних категорій [63, с. 165–167].

Ще складнішою проблемою була уніфікація системи допомоги непрацевлаштованим жінкам. Передбачалося скасувати пенсії вдовам від 50 років, які не мають дітей, та пенсії непрацевлаштованим жінкам. Пропонувалося залишити допомогу вдовам і допомоги непрацевлаштованому подружжю. Опрацьовувалися й інші можливості спрощення системи за рахунок об'єднання близьких за призначенням видів допомоги, наприклад, пенсії або доплати у зв'язку з обмеженою працездатністю та допомоги по хворобі.

Загалом, на думку австралійських дослідників кінця ХХ ст., радикальні моделі реформування за всієї їхньої концептуальної привабливості мали небагато шансів на реалізацію (це особливо стосувалося норм базового (мінімального) доходу). Вони виступили за вжиття заходів, спрямованих на спрощення системи й усунення прогалин у повноті охоплення всіх нужденних.

Водночас увага уряду та громадськості Австралії цього періоду була привернена до проблеми подолання бідності за рахунок залучення одержувачів допомоги в активне громадське життя. Цієї мети мали досягнути шляхом полегшення доступу до інформації, яка допоможе нужденним знайти відповідні форми професійної підготовки, а також взяти участь у роботі та підвищити свій добробут [70 р. 2–3]. Також у країні визначали мінімальний життєвий рівень та його можливі зміни зі зростанням суспільного добробуту [63, с. 167].

Австралія вважається лідером в інтеграції послуг із соціального забезпечення (послуг щодо спрямування та обробки соціальних виплат), що надаються через «єдине вікно» (Centrelink). Країна досягла значного прогресу в реалізації реформ державної служби на рівні штатів (наприклад, у Вікторії та Квінсленді).

Служба Centrelink, яка зараз повністю інтегрована в Міністерство соціального забезпечення, є визнаним у всьому світі лідером у наданні послуг соціального забезпечення через «єдине вікно» або через єдиний сайт, а також в обробці та виплаті соціальної допомоги.

Систему Centrelink було засновано 1997 р., а її історія ділиться на два етапи: з 1997 по 2005 р. та з 2005 р. донині. До 1997 р. надання соціальних послуг та виплату соціальної допомоги і допомоги з безробіття контролювали одночасно два різні федеральні міністерства – Міністерство соціального забезпечення (DSS) та Міністерство з питань освіти, зайнятості, підготовки та молоді (DEETYA). Для підвищення ефективності роботи консервативний коаліційний уряд під керівництвом прем'єр-міністра ліберала Дж. Говарда створив агентство Centrelink. Це зробили з метою створити на основі моделі управління «Нове державне управління» (New Public Management) систему, орієнтовану на оперативне та сприйнятливне обслуговування клієнтів та ретельно контрольовані механізми управління ефективністю витрат. При цьому очікувалося, що політика та надання послуг, які вважалися такими, що «неефективно» поєднуються в старій системі, працюватимуть ефективніше в новій підприємницькій моделі, яка застосовує орієнтований на клієнта бізнес-підхід до результатів та ефективності [71, с. 194–195].

Centrelink як комерційно самостійне підприємницьке агентство мало купувати й надавати послуги різним урядовим установам. Політика та регулювання залишалися відповідальністю міністерств, окремо від надання послуг агентства Centrelink. Більшість послуг Centrelink було пов'язано з виплатою соціальних допомог. Послуги надаються відповідно до угод про ділову співпрацю (BPA), які періодично узгоджуються з кожним агентством-клієнтом, хоча Centrelink отримує й деяке пряме фінансування з федерального бюджету.

Початкова ідея передбачала розподіл політики й надання послуг, у результаті якого з'явилося б велике агентство з кількома малими відділами політики.

Втім, як у незалежних агентствах в інших юрисдикціях, важко відокремити політику від діяльності. Centrelink була громадською організацією, «яка залежала від політичних вимог і тиску, але прагнула працювати як бізнес-організація в конкурентному оточенні... Вона також була агентством з надання послуг, підзвітним міністерствам-клієнтам, які мали інші очікування щодо політики, вимоги та стандарти» [72, р. 121–122].

Загалом Centrelink планували зробити універсальним, багатоцільовим агентством з надання послуг федерального рівня, пов'язаних з виплатою соціальних допомог і допомог з безробіття в усій Австралії. Для реалізації такої великої організаційної та культурної ініціативи потрібно було об'єднати діяльність різних міністерств у всіх штатах і територіях, встановлюючи ділові зв'язки зі спільнотами по всій країні, при цьому беручи до уваги конкурентні очікування й вимоги.

У перші роки роботи Centrelink серед «клієнтів» були такі міністерства: Міністерство з питань зайнятості та трудових відносин (DEWR), Міністерство освіти, науки та підготовки (DEST), Міністерство у справах охорони здоров'я та літніх людей (DoHA) і Міністерство сільського господарства, рибальства та лісівництва Австралії (DAFFA). Проте Міністерство у справах сім'ї та громадських послуг (DFaCS) стало головним клієнтом Centrelink, досягнувши 92,4% від бізнесу компанії у 2003–2004-х рр.

2004 р. було створено Міністерство соціального забезпечення (DHS), під керівництво якого перенесли соціальне забезпечення (включаючи послуги для дітей), Centrelink та Medicare (система державного медичного страхування). Centrelink зберегло свій статус агентства, але генеральний директор тепер почав звітувати безпосередньо перед міністром соціального забезпечення (а не перед

своєю незалежною радою директорів), що більше відповідало традиційній моделі державного управління.

Крім цієї зміни, визнавалося, що розширення співпраці з урядами штатів та місцевими урядами відіграє важливу роль у розвитку спільнот, особливо невеликих і віддалених, які мають обмежені можливості [71, с. 195]. Подальші значні зміни системи соціального забезпечення відбулись уже 2009 р.

Комплексна співпраця на рівні федеральний уряд – штати в об'єднанні соціальних служб розвивається з 1996 р. Ініціатива Health streams, що реалізується в штаті Вікторія, була зосереджена на консолідації та інтеграції медичного обслуговування у віддалених і сільських спільнотах. Її зосередженість на послугах на рівні спільноти, усуненні розрізненості в наданні послуг та переході до об'єднаних фондів має багато спільного з моделлю «Загальне місце» («Total Place») у Великій Британії. Оцінка, яку провела аудиторська компанія KPMG 2002 р., дала змішані результати, але справедливо буде сказати, що на той час ця ініціатива значно випереджала інші подібні [72]. Ініціатива Health streams стала прообразом відомої служби Medicare.

Надалі повна інтеграція та об'єднання Centrelink, Medicare та служб для дітей у Міністерстві соціального забезпечення створили умови для заняття провідного статусу в поєднанні індивідуальних професійних послуг для людей з особливими потребами [71, с. 198].

Усвідомлення реальної небезпеки екологічної катастрофи, яка загрожує існуванню цивілізації, наприкінці ХХ ст. сприяло розробці нової парадигми – концепції сталого розвитку як взаємозв'язку та взаємовпливу трьох його важливих складових – економічної, соціальної та екологічної. Тобто, згідно з цією парадигмою, суспільство та довкілля слід розглядати як єдину систему.

Розвиток Австралії наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст., взаємодія та взаємовплив, гармонічне поєднання економічної системи, суспільства та природнього середовища для досягнення оптимального результату дають

підстави стверджувати про успішну реалізацію в країні концепції сталого розвитку.

Особливої уваги заслуговує аналіз соціальної складової сталого розвитку Австралії. Країна завжди виділялася прогресивним законодавством – створенням комфортних умов для більшості населення. Система соціального забезпечення Австралії постійно реформується й модернізується й досягає максимального результату в реалізації концепції сталого розвитку. Головними особливостями соціальної складової сталого розвитку Австралії під впливом глобалізації наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. є значна інтеграція послуг у сфері соціального забезпечення, що надаються через «єдине вікно» (Centrelink), максимальне охоплення нужденних категорій та висока ефективність системи соціального захисту.

4.3. СТВОРЕННЯ КОМПЕНДИУМ КНИЖОК ПРО СУЧАСНУ АВСТРАЛІЮ ДЛЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Один з аспектів австралійської публічної дипломатії – це підбірки книжок, завдяки яким іноземний читач може ознайомитися з цією країною. Вони показують, як сучасна Австралія бачить своє минуле, сьогодення та майбутнє, чи готова вона відкрито говорити про свої проблеми й наскільки важливим є для неї пошук своєї ідентичності в світі, де швидко поширюється глобалізація.

2020 р. відсвяткували 250-річний ювілей відтоді, як Джеймс Кук відкрив Австралію, проте подія пройшла якимось непомітно, тоді як 200-річний ювілей 1970 р. відзначали дуже широко. І причина не в пандемії, а в самій Австралії, яка за ці 50 років суттєво змінилася.

Одним із ключових аспектів переосмислення історії країни саме і став Джеймс Кук. Адже він, вважаючи австралійських аборигенів дикунами-кочівниками, які не мають європейських понять про власність на землю, не